

Posudek diplomové práce

Název práce:	Diagnostika jazykových schopností dítěte s vývojovou dysfázií
Autorka práce:	Bc. Helena Podpěrová
Vedoucí práce:	PhDr. Gabriela Seidlová Málková

Autorka předložené práce studuje navazující magisterskou speciální pedagogiku. Zájem o oblast jazykového vývoje dětí i o diagnostiku je u ní dlouhodobá, již bakalářskou práci věnovala problematice diagnostiky komunikačních schopností a možností využití dotazníku CCC-2 D. Bishopové v českém prostředí. Doména, na kterou se soustřeďuje, má význam z různých pohledů – je jednak součástí běžné poradenské praxe. Speciální pedagog, ať v pedagogicko-psychologické poradně nebo speciálně pedagogickém centru je žádán pro poradenské intervence, které diagnostikou začínají, u dětí s narušenou komunikační schopností, případně dětí s gramotnostními obtížemi. Dále je potřeba zmínit, že narůstá význam adekvátních jazykových schopností a dovedností jako faktoru sociálního začlenění do vrstevnické skupiny – a to nejen vzhledem ke zvyšující se skupině dětí s jazykovými obtížemi (jak se někdy uvádí), ale také vzhledem k nárůstu počtu cizinců v našich školách a potřebě jejich jazykového vzdělávání. I zde má proto diagnostika jazykových schopností a dovedností svou úlohu. Proto i kdyby v budoucnu autorka nepracovala ve školských poradenských pracovištích, ale ve školním poradenském pracovišti v běžné či speciální škole, nabyté znalosti a zkušenosti, které v práci prokazuje, jistě odborně zúročí.

Téma práce však vítám nejen z osobního hlediska autorky, nýbrž i z obecnějšího, jako dobrý počín v oblasti sledování jazykového vývoje dětí. Autorka svou prací přispívá k argumentům, které doporučují dále pracovat na zaplnění „bílého“ místa na mapě logopedické diagnostiky. Jinými slovy, poukazuje na to, že diagnostika jazykového vývoje má v České republice ještě své limity, a to jak vzhledem k nejednotnosti či dokonce neexistenci diagnostických kritérií, které se používají pro diagnostiku vývojové dysfázie, ale také vzhledem k menší nabídce standardizovaných diagnostických nástrojů vhodných pro diagnostiku tohoto vývojového problému. Autorka se zaměřila na jednu novou diagnostickou baterii mapující fonologické schopnosti a dovednosti dětí na počátku školní docházky (Baterie testů fonologických schopností od Seidlové Málkové a Caravolas, vydané v Národním ústavu pro vzdělávání) a prověřuje, zda by se tento set testů mohl v diagnostice vývojové dysfázie uplatnit.

Práce je poměrně rozsáhlá, z hlediska počtu stran převažují teoretické kapitoly (70 stran) nad kapitolami popisující praktickou část práce (50). Není to však problém, protože je práce rozsahem nadstandardní. Autorka měla zřejmě silnou potřebu, vzhledem k zajímavému tématu, prezentovat co nejvíce údajů ze zahraniční literatury. I když je u nás dostatek titulů z logopedie, většinou se jedná o praktické publikace, s minimem odkazů na nejaktuálnější zahraniční zdroje. Výzkum specificky narušeného vývoje jazyka (SLI) je přitom dnes v zahraničí velmi silný a sekundární dopad práce pro následovníky může být právě ten, že na tyto zdroje autorka upozorňuje. Velmi např. vítám modely vztahů mezi vývojovou dysfázií, dyslexií a slabými čtenáři. Cenné je také to, že autorka vyhledala poměrně hodně diagnostických nástrojů, užívaných v zahraničí, které by se mohly stát inspirací pro nástroje vytvářené u nás.

Práce v listinné podobě obsahuje všechny důležité části – abstrakt a klíčová slova, prohlášení, obsah, metodologii, diskusi, závěr, literaturu. Upozorňuji, že v elektronické podobě je odtržena první formální část práce (titulní list, prohlášení, abstrakt a klíčová slova) a práce začíná až

obsahem. Abstrakt v českém jazyce i angličtině je ale součástí samostatného souboru vloženého do SIS. Za zmínku ještě stojí 8% shoda s jinými tituly, ke které se vyjádří vedoucí práce.

Jak již bylo uvedeno, autorka velmi precizně analyzuje odbornou literaturu a čerpá ze zahraničních zdrojů. V tomto pohledu je možné považovat práci za komplexně a logicky pojatou. Jde od obecného ke konkrétnímu – nejdříve obsahuje definování a diskusi základních pojmů, následně vymezuje vývojovou dysfázii (specificky narušený vývoj jazyka) a dále se zabývá diagnostikou vývojové dysfázie. Kapitola věnovanou popisu Baterie testů fonologických schopností lze pojímat jak předěl mezi teoretickou a praktickou částí práce. Autorka správně pracuje s literaturou, možná mohla o trochu více pracovat s primárními zdroji. Zajímalo by mne, proč nepředstavila také pohled DSM-V na oblast vývojových poruch jazykových schopností (již je platná), pracovala totiž jen s DSM-IV. Přitom DSM-V přináší v oblasti vývojových poruch nové pohledy – mohla by autorka zmínit při obhajobě rozdíly mezi DSM-IV a DSM-V v oblasti faktických funkcí?

Praktická část je zahájena vymezením úkolu a cílů práce. Popis výzkumné skupiny je již součástí kapitoly věnované analýze dat, autorka tak činí také prostřednictvím popisné statistiky. Pracovala s třemi desítkami dětí, které již měly diagnostikovanou vývojovou dysfázii. Ve shodě s postupy v zahraniční literatuře autorka nespolehnala na tuto diagnózu, naopak vzala ji jako výzvu a tuto skupinu prověřila kritériálními testy, které bývají doporučovány pro diagnostiku vývojové dysfázie. Předpokládala jsem, že děti, které nebudou splňovat stanovená kritéria, budou ze skupiny dysfaticků vyloučeny. Autorka však postupovala, pravděpodobně i vzhledem k početnosti vzorku, jiným způsobem. Provedla typologizaci vzhledem ke kritériálním testům (tři skupiny, bez nálezu, s 1 testem pod průměrem skupiny, s více testy pod průměrem skupiny). Následně podobný postup použila i při analýze výsledků baterie BTFS (podobně vytvořené skupiny z hlediska výkonu v dílčích testech), aby následně zkoumala shodu v typologii kritériálních testů a typologii dle BTFS.

Práce byla zcela jistě náročná na sběr dat, každé dítě bylo prověřováno ve 3 sezeních, autorka v této etapě jistě získala mnoho diagnostických dovedností, které využije v praxi. Z výsledku je patrné, že se věnovala tématu poctivě, bohužel jí zřejmě chyběl čas při dokončování práce – lze zachytit občasné formální prohřešky, někdy dokonce pravopisné chyby (ve shodě s podmětem děti – např. s. 103, 119).

Více do hloubky mohla být provedena diskuse výsledků, např. právě z hlediska různých typů vývojové dysfázie. V literatuře je mnoho typologií, odpovídá zjištěná typologie dle kritériálních testů a BTFS některým nálezům z literatury? Diskuse je tak spíš zodpovězením stanovených otázek, než diskusí. Mohla by autorka podat srovnání s některými typologiemi při obhajobě?

Jak si autorka vysvětluje, že 30 % dětí prošlo kritériálními testy s průměrným či nadprůměrným výkonem? Jedná se o nesprávně postavenou diagnózu vývojové dysfázie? Anebo chybí v kritériálních testech oblasti, které k diagnóze napomoci můžou, ale nejsou součástí sledovaných jazykových rovin – tedy které se třeba hodnotí pouze klinickým, nikoli testovým způsobem?

V čem by se dala ihned zlepšit diagnostika vývojové dysfázie u nás? Přemýšlela autorka o tomto problému?

Práce odpovídá kritériím kladeným na práce katedry psychologie, proto ji doporučuji k obhajobě. Kromě výše položených otázek bych doporučovala zmínit, jak bude autorka dále s nálezy zacházet.